

GEORGE ENESCU
FESTIVAL

5 septembrie, ora 20.00

Generozitate prin muzică

27 august - 24 septembrie 2023
festivalenescu.ro

Program

MARI ORCHESTRE ALE LUMII

Sala Palatului

ORCHESTRA TONHALLE DIN ZÜRICH

PAAVO JÄRVI dirijor

Bruckner Simfonia nr. 9 în re minor WAB 109

Feierlich (solemn), misterioso / Scherzo: Bewegt, lebhaft (mișcat, animat) / Adagio: Langsam, feierlich (lent, solemn)

Anton Bruckner: Simfonia a IX-a în re minor

Numele său este însă sinonim cu „problema Bruckner”. Aproape că nu există perspectivă asupra personalității sale lipsită de dificultăți în abordare, fie că acestea privesc viața sau opera. Toți specialiștii în Bruckner se află în imposibilitatea de a găsi legături între muzică și biografie: pe cât de grandioasă prima, pe atât de palidă cea din urmă. Provenit din familia săracă a unui dascăl muzical de școală elementară, primul dintre unsprezece copii, micul Anton nu a arătat nici un talent ieșit din comun. După deprinderea cântatului la vioară, pian și orgă, a intrat, la 13 ani, în corul mănăstirii Sankt Florian, care l-a angajat ulterior drept profesor asistent al copiilor educați în cel mai sever spirit catolic. Avansarea profesională a însemnat pentru Bruckner ocuparea timp de zece ani a postului de organist al aceleiași mănăstiri, funcție îndeplinită cu modestie, în limitele canoanelor locului – deși era considerat un organist virtuoz, nu a compus nici o lucrare importantă pentru orgă. În 1855 hotărăște să-și continue studiile muzicale, luând lecții private cu celebrul Simon Sechter, profesor la Conservatorul din Viena, care îl avusese elev și pe Schubert. Bruckner avea 31 de ani. Desigur, istoria cunoaște și alte cazuri de maturizare târzie (Kant își publicase *Critica rațiunii pure* la 57 de ani) însă în cazul compozitorului nu găsim nimic demn de reținut înaintea primei simfonii de școală, compusă abia în 1863. Odată cu stabilirea la Viena și preluarea catedrei de teoria muzicii de la Conservatorul imperial (din 1875 la Universitate), Bruckner avea să-și asume o târzie expunere. Capitala muzicii europene a reprezentat pentru umilul profesor din Ansfelden mai mult supliciu decât apoteoză. Fascinat de personalitatea lui Wagner, tomnaticul celibatar, cu mai multe cereri în căsătorie refuzate la activ, a căzut drept în mijlocul conflictului dintre brahmsieni și wagnerieni, victimă sigură și inocentă a intereselor de grup și politice care animau viața muzicală vieneză. După prima audiție a Simfoniei a III-a, liderul criticilor, Eduard Hanslick, scria: „Intențiile sale sunt oneste, oricât de ciudat le folosește. În loc de critică, am mărturisit simplu că nu am înțeles gigantica sa simfonie. Nici intențiile poetice nu au fost clare... sau pura coerență muzicală”. Iar ca reacție la Simfonia a VI-a: „A devenit din ce în ce mai dificil pentru mine să ajung la o relație adecvată cu aceste neobișnuite compoziții în care momente inteligente, originale și chiar inspirate alternează frecvent și fără vreo conexiune detectabilă cu platitudini greu de înțeles, segmente goale și terne, întinse fără nici o economie pe lungimi care amenință să-i lase fără aer atât pe interpreți, cât și pe ascultători”. În fața fluierăturilor și criticilor nimicitoare, Bruckner a dezvoltat fobii, manii, nesigurante cronice, speculate deopotrivă de admiratori și de adversari. Simfoniile sale au cunoscut revizuirii, tăieturi și adăugiri care s-au dorit „îmbunătățiri” ale unor opusuri care nu puteau fi ignorate, dar nici înghițite cu întreg șocul pe care îl declanșaseră. Deși acceptase sugestiile, Bruckner își arhiva cu grijă manuscrisele originale pe care avea să le lase prin testament Bibliotecii Naționale din Viena. Intrarea lui Bruckner în canonul repertoriului clasic a urmat un drum neașteptat de sinuos pentru noi, cei de azi, care ne-am pierdut simțul critic în favoarea receptării convenționale. Din această perspectivă, controversesele din jurul lui Bruckner îl recomandă drept primul compozitor modern, iconoclast și neîncadrabil.

Program

Văzut de contemporani drept insondabil și avangardist, prin simfonii ce subminează tradiția beethoveniană, Bruckner avea să devină postum ultimul romantic și adevăratul maestru al desăvârșirii culturii muzicale germane. Într-adevăr, dimeniunea contemplativă a muzicii sale și persistența momentelor de vârf dinamic, într-o manieră mai mult afirmată ca un dat și nu câștigată prin efort, par să contrazică premisele simfoniei lui Beethoven, pentru care traseul ideatic trebuie să exprime vocea conștiinței. Polifonia lui Bach, trăsăturile tematice al lui Beethoven, împreună cu îndrăznelile armonice, lirismul și anvergura dramelor muzicale realizate de Wagner – se întâlneau la Bruckner în edificii sonore monumentale care cereau un efort reflexiv considerabil din partea ascultătorului.

În muzică, se spune că există un blestem al simfoniei a IX-a. Începând cu Beethoven, mai mulți compozitori au murit după ce au atins acest număr, precum Schubert, Dvorak, Mahler. Nu există, desigur, nici un argument rațional în sprijinul unei asemenea teorii, dar e cert că și Bruckner face parte din acest club, pe cât de select, pe atât de nedorit. În același timp, e adevărat că deja septuagenarul compozitor austriac, tot mai slăbit și bolnav, „consumase” aproape zece ani până când, conștient că nu va termina niciodată simfonia, a abandonat lucrul la ultima parte și, conform unor mărturii, a acceptat să o înlocuiască cu un *Te Deum* compus în 1885. Cele trei mișcări complete rămase ne transmit, totuși, o imagine foarte clară asupra intențiilor lui Bruckner. Doar ultima dintre ele, *Adagio*, durează aproape jumătate de oră. Dimensiunea monumentală obișnuită a simfoniilor sale atinge aici noi întinderi, care sunt explicate, cel puțin indirect, de Bruckner însuși, care le-ar fi declarat prietenilor: „Voi dedica această simfonie bunului Dumnezeu”. Inflația sonoră și a formei reflectă nemărginirea prezenței și dragostei lui Dumnezeu pentru oameni, iar finalul liniștit, care vine după numeroase puncte culminante copleșitoare, pare să exprime ultimele gânduri ale autorului, împăcat și pregătit pentru Marea Trecere.

Mihai Cojocaru

Orchestra

Muzica clasică de la Mozart la Messiaen: aceasta este pasiunea Orchestrei **Tonhalle din Zürich** – și asta încă din 1868. Atunci când concertează cu Paavo Järvi, se generează o energie specială, deoarece fiecare concert este o experiență unică. Orchestra adoră stimulii diverși pe care îi primește de la dirijorii săi invitați, precum și de la soliștii renumiți care i se alătură. Împreună cu publicul său, orchestra își menține o curiozitate vie pentru capodopere necunoscute și lucrări noi comandate.

Fondată chiar de muzicienii din Zürich, Orchestra Tonhalle Zürich își proclamă patria muzicală în numele său și își poartă reputația

excelentă în întreaga lume prin intermediul turneelor și înregistrărilor. Orchestra reunește muzicieni din 20 de țări, iar cei aproximativ 100 de muzicieni interpretează circa 50 de programe diferite în peste 100 de concerte pe sezon. Ca ansamblu invitat, orchestra a fost prezentă în 100 de orașe din peste 30 de țări. Pe lângă proiectele simfonice, muzicienii își creează și propriile serii de muzică de cameră. Directorul muzical Paavo Järvi este cel de-al unsprezecelea dirijor principal al Orchestrei Tonhalle din Zürich, iar David Zinman este dirijorul emerit al orchestrei. Orchestra a lansat mai mult de 40 de înregistrări pe CD, inclusiv integrale ale simfoniilor de Beethoven, Mahler, Brahms și Schubert. Prima sa înregistrare cu Paavo Järvi a fost dedicată lucrărilor simfonice de Olivier Messiaen și a fost premiată cu Diapason d'Or în 2019. Aceasta a fost urmată de înregistrări ale integralei simfoniilor lui Ceaikovski alături de alte lucrări simfonice; înregistrarea Simfoniei a V-a a fost răsplătită cu Preis der Deutschen Schallplattenkritik 2020 și cu Diapason d'Or 2021. În stagiunea trecută, parteneriatul artistic cu John Adams a avut ca rezultat o înregistrare apreciată cu lucrări simfonice ale acestuia. Orchestra Tonhalle din Zürich, împreună cu Paavo Järvi, a primit recent Premiul Cultural European 2022. După patru stagiuni în care a concertat în Tonhalle Maag (din vestul orașului Zürich), odată cu începerea stagiunii 2021/22, orchestra s-a întors să concerteze în sala de concerte „Grosse Tonhalle”, recent renovată, renumită fiind pentru acustica sa excelentă.

©Gaetan Bally

Dirijor

Câștigător al premiului Grammy, **Paavo Järvi** este considerat unul dintre cei mai importanți dirijori ai momentului, lucrând în strânse parteneriate cu cele mai mari orchestre internaționale. Este directorul muzical al Tonhalle-Orchester Zürich (din 2004), director artistic al Deutsche Kammerphilharmonie Bremen, fondator și director artistic al Estonian Festival Orchestra. De asemenea, de la începutul stagiunii de concerte 2022-23, a fost numit dirijor onorific al Orchestrei Simfonice NHK. Pentru cea de-a patra stagiune a sa cu Tonhalle-Orchester Zürich, a continuat ciclul Bruckner și a finalizat, de asemenea, ciclul Mendelssohn, împreună cu înregistrările

©Kaupo Kikkas

aferente pe disc. Printre înregistrările sale se numără o producție live cu elemente de regie a operei *Fidelio* de Beethoven, precum și un disc cu lucrări simfonice de John Adams, dedicat celei de-a 75-a aniversare a compozitorului.

Fiecare stagiune muzicală este încheiată cu o săptămână de concerte și cursuri de măiestrie la Festivalul de Muzică Pärnu din Estonia, un festival pe care el și tatăl său, Neeme Järvi, l-au fondat împreună în 2011. Succesul festivalului și al ansamblului său rezident – Estonian Festival Orchestra – a generat o serie de invitații onorante la Filarmonica din Berlin, la Konzerthaus din Viena, la BBC Proms și la Elbphilharmonie din Hamburg. Paavo Järvi este, de asemenea, foarte solicitat ca dirijor invitat, menținând legături strânse cu orchestrele de talie mondială pe care le conduce în mod regulat. Printre distincțiile sale se numără un premiu Grammy în 2003 pentru *Cantate* de Sibelius; în 2015, „Artistul anului” acordat de Gramophone Magazine (Marea Britanie) și Diapason (Franța), precum și Medalia Sibelius; în 2019, „Dirijorul anului” (Opus-Klassik) și Premiul Rheingau pentru muzică; și, cel mai recent, Premiul Cultural European 2022.